

Foto's: Weleda

Biologisch-dynamische verzorging en genezing

Weleda: samenhang tussen mens en natuur

Jola Meijer en Bruno van der Dussen

Weleda, producent van geneesmiddelen en verzorgingsproducten - ontwikkeld vanuit de antroposofie - is de laatste jaren enorm gegroeid.

Ruim acht jaar geleden nam directeur Matthieu van den Hoogenband (thans lid van de raad van Commissarissen van Weleda Nederland) de leiding over. Het oude familiebedrijf werd in eerste instantie omgezet in een BV, enige tijd later in een NV. Sinds zeven jaar heeft Weleda een riant bedrijfspand in Zoetermeer; zeer efficiënt met een goed geoutilleerde tuin.

Meindert Plattje is tuinder op het bedrijf.

Op het winderige station van Zoetermeer worden we afgehaald door Meindert Plattje. De tocht voert door een uitgestrekt industriegebied in Zoetermeer-Oost. Uiteindelijk doemt het imposante gebouw van Weleda op. Onder de indruk hiervan, bekruipt ons het gevoel dat ook achter de naam Weleda meer moet zitten, dan alleen maar een mooi klinkende naam.

“Inderdaad”, zegt Meindert, “Weleda of Vèlléda betekent veelwetende, zij die een schat aan wijsheid bezit. Ze was een geneeskundige priesteres en een bekende historische persoonlijkheid die leefde aan het begin van het christelijke tijdperk.

Weleda leefde vlak bij het beroemde heiligdom Externsteine op de oevers van de rivier Lippe in Duitsland. Hoewel ze bekend was als genezend priesteres, werd ze ook vereerd als profetes. Velen kwamen van ver om haar hulp en advies. Haar zegen werd gezocht voor contracten en overeenkomsten; ze werd zelfs gevraagd om te bemiddelen bij geschillen. Zij was een ingewijde in de geneeskunst en kende de band tussen de mens en de hem omringende natuur. Deze samenhang tussen mens en natuur vormt de basis waarop Weleda geneesmiddelen en verzorgingsproducten maakt.

De Weleda waarnaar ons bedrijf is genoemd, was de laatste van velen die deze naam droegen. Nog vroeger was de naam Weleda een titel van voornaamheid. Net zoals de naam Caesar, aanvankelijk aanduiding van een machtig leider, werd Weleda pas later een persoonlijke naam.”

We zijn benieuwd of die samenhang tussen mens en natuur ook terug te vinden is in de bedrijfsfilosofie van Weleda. “Absoluut”, zegt Meindert, “de bedrijfsfilosofie is op alle mogelijke manieren gericht op openheid, vandaag de dag. Laten zien waar je mee bezig bent en de interesse van mensen wekken voor de producten die allemaal van natuurlijke oorsprong zijn. De omzet is sinds die tijd dan ook met sprongen omhoog geschoten. Allereerst waren dat de verzorgingsmiddelen, zoals crèmes, tandpasta, zeep en dergelijke. Nu zijn we bezig om te bezien of dat ook met de zelfzorggeneesmiddelen kan.

Onze marketingstrategie is om niet alleen maar kant en klare producten te tonen, maar te laten zien dat bij ieder product een omgeving hoort, een beleving waar de mensen op aangesproken worden. Dat totaalbeeld maakt het kennelijk zo aantrekkelijk.

Ook de inhoud van de Weleda-berichten veranderde. In deze berichten vertellen we elke keer hoe we met de producten bezig zijn.”

Meindert denkt dat het voor Weleda makkelijker is om zich te profileren, dan voor de BD in het algemeen. “Wij houden ons meer bezig met luxe goederen. Dat is de laatste jaren een trend; het mág luxueus zijn. We willen ons zo blijven profileren en niet kwantiteitgericht zijn zoals goedkopere merken doen.”

Maar BD is in Nederland toch eigenlijk ook een soort luxe artikel, vragen

wij ons af. “In zekere zin wel”, beaamt Meindert, “maar Nederlanders kennende, is voedsel altijd min of meer een sluitpost, iets dat je nu eenmaal als dagelijkse behoeften nodig hebt. Dat moet goedkoop zijn.”

Meindert volgde twintig jaar geleden de opleiding op Warmonderhof in Kerk-Avezaath. Daarna werkte hij een aantal jaar bij verschillende land- en tuinbouwbedrijven. “Ik vervulde in die tijd allemaal tijdelijke baantjes, een redelijk inkomen verwerven was lastig. Ik ben toen weer gaan studeren aan de Hogere Landbouwschool te Dronten en uiteindelijk, nu zeven jaar geleden, hier bij Weleda terechtgekomen”.

Sier- en productietuin

Aan de achterzijde van het bedrijfsgebouw ligt een 1/2 ha. siertuin met een terras grenzend aan de kantine, een vijverpartij en een sierlijke perkindeling met buxushagen en schelpenpaadjes.

Deze tuin heeft een grote variëteit aan kruidachtige gewassen, afgewisseld met een enkele heester zoals de hazelaarstruiken, een beukenhaag, haagbeuken en de vlier, groepjes coniferen en een hoekje met een aantal halfstam fruitbomen begroeid met jonge maretakken. In de tuin zijn verschillende milieus gecreëerd en is een zo groot mogelijke diversiteit op een kleine oppervlakte nagestreefd.

De grote oogst van kruiden komt van rijenteelten op bedden, op een perceel aangrenzend aan de siertuin en aan de overzijde van de poldervaart. Voor de opkweek en de teelt van enkele bijzondere planten zoals o.a. de zonnedaauw, is een kleine kas beschikbaar. Natuurlijk is er een compostplaats, omzoomd en beschaduwed door berken, bramen, struiken en hop.

Meindert vertelt hoe de tuinen en planten worden gebruikt: “Toen ik hier kwam was de structuur van de siertuin al bepaald, maar al het overige heb ik indertijd zelf mee helpen ontwikkelen. In het begin was het kweken van de kruiden echt experimenteren. Ik had daar niet zoveel ervaring mee. De zware kleigrond hier is eigenlijk niet zo geschikt voor kruidenteelt en ook ons klimaat is er niet erg gunstig voor. Toch gaat het steeds beter met de productie.

Wij kweken hier alleen planten voor de medicinale producten, bijvoorbeeld hartgespan, penningkruid, ezelsdistel, wolfskers, artisjok, sint-janskruid, gulden sleutelbloem en dergelijke.

Enkele planten waar maar kleine hoeveelheden – één à twee kilo – van nodig zijn voor medicinale producten, staan in de siertuin. Toch levert dat heel wat flesjes medicijnen op, want in de homeopathie (bijvoorbeeld VSM) zijn vanwege het verdunnen maar heel weinig grondstoffen nodig; hoe hoger de verdunning hoe minder grondstoffen gebruikt worden. Dit in tegenstelling tot de fytotherapeutische middelen (bijvoorbeeld Biohorma), wat echt plantaardige producten zijn.

Weleda kent beide bereidingsmethoden voor haar geneesmiddelen. Calendulazalf bijvoorbeeld, bestaat voor twintig procent uit het plantenex-

tract. Dat is eigenlijk een fytotherapeuticum. Bij de kalkvoedingszouten is daarentegen weer sprake van verdunning.

Daarnaast zijn er nog de typisch antroposofische middelen die onder de naam ‘doron’ op de markt zijn. (Cardiodoron, Dermatodoron, Menodoron en dergelijke)”.

Biologisch

“De meeste medicinale planten in Nederland worden in principe op biologische wijze geteeld, ook die van VSM en Biohorma. Wij gaan met de biologisch-dynamische methode nog een stapje verder, wat zichtbaar wordt aan het preparatengebruik en de compostbereiding. We hebben hier geen vaste vruchtwisseling, doordat per jaar de soorten teelten sterk verschillen. Wel houden we rekening met de bemestingstoestand van de bodem en de voedselbehoefte van de planten en letten erop dat planten van dezelfde familie niet te snel achter elkaar op hetzelfde bed geteeld worden. Dat risico is bij ons ook niet zo groot, omdat weinig teelten tot dezelfde familie behoren.

Zelf vind ik het preparatengebruik voor medicinale kruiden anders dan voor voedingsgewassen. Bij voedingsproducten ligt de nadruk altijd op één aspect van de plant, zoals blad, wortel, bloem of vrucht. Dat plantendeel is dan meestal ook sterk ontwikkeld. Bij onze kruiden is dit minder het geval. Daar gaat het vaak om de gehele plant. Dit roept de vraag op hoe je dan moet omgaan met de preparaten in relatie tot de aanwijzingen in de kosmosagenda. Daar ben ik dan ook nog niet uit. Met mijn coach in het begeleidingsproject is dat dan ook regelmatig onderwerp van gesprek geweest. Het spuiten van preparaten doe ik eigenlijk gevoelsmatig. Ik probeer het moment van spuiten ook te combineren met de ontwikkeling van de plant. Elke plant doorloopt in z'n ontwikkeling een aarde-, een water- of een luchtfase en eventueel nog een vuurfase. Op het moment dat een plant haar waterfase (bladontwikkeling) heeft, behandel je haar als een bladgewas, in de luchtfase als bloemgewas, enzovoort.

Dit is alleen niet overeenkomstig met wat Maria Thun beweert (en ook Hans Bruinsma). Zij zegt dat juist het moment van zaaien en grondwerken vóór het zaaien de grootste invloed heeft op de verdere ontwikkeling van de plant.

Het blijft voor mij een gebied om verder te onderzoeken. Voor mij staat vast dat preparatengebruik wel degelijk invloed heeft; het helpt mij bij het zoeken naar een evenwicht in verschillende ontwikkelingsstadia in de tuin. Ik kan niet zeggen: “Zo werken de preparaten en daarom pas ik ze zo toe”. Dat is voor mij nog niet duidelijk.”

Verskil tussen groentegewassen en geneeskruiden

“Voeding bestaat veelal uit cultuurgewassen, terwijl genesplanten vaak ‘wilde’ planten zijn. Zodra je deze wilde planten in cultuur neemt, zijn het eigenlijk geen echte wilde planten meer. Je kunt je afvragen of dat ten koste gaat van de kwaliteit van die planten. De primula’s die hier staan verschillen heel veel met de in het wild groeiende primula’s hoewel het dezelfde variëteit is. Zodra ze worden gecultiveerd zie je een vermeerdering van bladmassa, terwijl het steeltje korter wordt. Het plantje krijgt een wateriger kwaliteit. Dat is het effect van het in cultuur brengen. Dit soort effecten zie je ook bij andere planten, bijvoorbeeld het nagelkruid. Het gehalte aan etherische olie in de wortels van die plant wordt, bij het in cultuur brengen, steeds minder. Bij het gebruik van zo’n gekweekte ‘wilde’ plant kun je dus terecht afvragen of deze substantiële veranderingen ook van invloed zijn op de werking van het medicijn dat uit die plant wordt bereid. Daarnaast wordt op dit moment veel onderzoek gedaan. Dit heeft te maken met het feit dat tegenwoordig op het verzamelen van wilde planten eigenlijk een soort taboe rust. Het past niet meer bij deze tijd. Het doet onwillekeurig denken aan roofofbouw. Hierdoor worden we gedwongen dergelijke planten in cultuur te nemen. Het gevolg is dat je ook meteen heel productiegericht gaat denken; je moet opbrengsten hebben. Dat

leidt dan vervolgens tot een landbouwbedrijf met kruidenteelt, waarbij een hoge bodemvruchtbaarheid van belang is. Ik vraag me af in hoeverre dat ten koste gaat van de oorspronkelijke kwaliteit. Neem bijvoorbeeld een pioniersplant zoals de duindoorn die van nature op arme zandgrond groeit. Zo’n plant moet je niet verbouwen in een rijke bouwvoor met een actief bodemleven. Dat is in contrast met die plant. Iets dergelijks geldt ook voor de arnicaplant van nature groeiend op veengronden hoog in de bergen waar het licht intens is. Dat is mijns inziens toch wat anders dan een arnica die hier in de polder groeit, vijf meter onder zeeniveau onder een waterig zonnetje.

In de Weleda-tuin streef ik dus niet naar een bij uitstek biologisch-dynamische tuin met een actief bodemleven en een gezonde bouwvoor. In ieder geval niet voor alle planten. Planten uit een schraal milieu moeten in een schraal milieu blijven.”

Schraal milieu geen ‘bd-milieu’?

“Ik werd er enige tijd geleden door de BD-Vereniging min of meer op aangesproken en op gewezen dat ik koemest moest aankopen en gebruiken. Ik heb toen wel mest gekocht, maar eigenlijk kon ik er weinig mee. De kwaliteit van koemest is meer een waterkwaliteit, goed voor sla en bladgewassen. Er zijn enkele planten bij ons die er wat aan hebben, zoals de brandnetel en de valeriaan. Maar voor andere planten, zoals tijm – rijk aan etherische olie – zoek ik eerder de mest met warmte kwaliteit. Zelf denk ik dan eerder aan geitenmest. Van de kleine brandnetel bijvoorbeeld, is bekend dat die goed groeit met mest van vogels. Hier in de buurt is onlangs een geitenbedrijf omgeschakeld naar biologisch. Daar kan ik, als het nodig is, mest van betrekken. Voorlopig is de grond hier eigenlijk nog te rijk om te bemesten. Het is een voedselrijke, jonge (en dus kalkrijke) zeeklei.”

Over de vraag of er dan wel sprake van een echte BD-tuin is, moet Meindert even nadenken. “Ik denk dat het hier de combinatie is van enerzijds de sterke band met het bedrijf waar antroposofische medicijnen worden gemaakt, de manier waarop hier naar planten wordt gekeken, anderzijds het werken in de tuin met het preparatengebruik, het zoeken naar ideale groeiomstandigheden voor de planten waardoor de plantspecifieke kwaliteiten een kans krijgen, de bijen die er zijn, het hebben van hagen, houtstapels, waterstroompjes waarmee je ervoor zorgt dat ook het dierlijk element aanwezig kan zijn. Het gaat ook om de sfeer in de tuin en de energieën die er te voelen zijn. Ik wil daar nog wel meer aan doen en werken. Maar ten aanzien van het gebruik van pendel en wichelroede maak ik wel een voorbehoud. Met die instrumenten kan ik niet werken.”

Communicatie

Regelmatig komen er met rondleidingen bezoekers in de tuin. Steevast komen de dynamische aspecten aan de orde. Dit komt omdat de prepa-

ratenton een opvallende en centrale plaats in de tuin heeft gekregen. Dat roept vragen op bij de bezoekers. “Helaas”, zegt Meindert, “zijn er weinig BD-boeren hier in de regio, waardoor er dus weinig contact met collega’s kan zijn. Ik voel dat als een gemis. Ik ben wel bezig om met collega-kruidentelers te bezien in hoeverre we een studieclub over kruidenteelt kunnen opzetten.” Internationaal overleg tussen de tuinders van de buitenlandse Weleda-vestigingen vindt twee maal per jaar plaats. Deze contacten bestaan sinds een jaar of drie en moeten nog verder ontwikkeld worden. “Het is een vrij formele sfeer, soms wat dogmatisch en in het begin waren er soms communicatieproblemen, voornamelijk omdat wij Nederlanders vrij direct zijn”, vertelt Meindert. “Van oudsher kijkt men daar toch typisch vanuit de BD naar de kruidenkwakerij. Dat wil zeggen: alles goed organisch bemesten, waarbij het ‘productie-gevoel’ een duidelijke rol speelt. Dat stuit mij tegen de borst. Mijns inziens is het juist de uitdaging en de kunst om zoveel mogelijk de omgeving aan te passen aan de plant, om zo een bepaalde kwaliteit vast te houden. Gelukkig wint deze opvatting steeds meer terrein in de vorm van projecten waar beheers-overeenkomsten worden gesloten met landschapsbeheer organisaties. Zo is er onder andere een project met arnica in de Vogezen. Op die manier kunnen we planten uit het wild blijven verzamelen met behoud van het natuurlijke bestand.”

Internationale samenwerking

Dit brengt ons op de vraag welk samenwerkingsverband tussen de verschillende internationale vestigingen bestaat. “Vroeger was de Neder-

landse Weleda-vestiging een zelfstandig bedrijf. De toenmalige eigenaars hadden zelf een meerderheidsbelang. Dit hield in dat op de meeste vlakken zelf bepaald kon worden hoe en wat er geproduceerd werd. Nu heeft het moederbedrijf een meerderheidsbelang in de Nederlandse vestiging. Dit ligt meer in de lijn van de tegenwoordige ontwikkeling binnen de Weleda groep, waar sprake is van toenemende ‘internationalisering’ waarbij de kwaliteit van de producten op een hoog niveau dient te worden gewaarborgd. Bovendien mag deze kwaliteit van de verschillende producten en ook de wijze van bereiding in de verschillende vestigingen onderling niet te veel afwijken.

Er wordt op dit gebied nu een inhaalslag gemaakt. De receptuur ligt inmiddels internationaal grotendeels vast. Op termijn zal dit gevolgen hebben voor de productie. Er zal ongetwijfeld een herverdeling komen waarbij bepaald wordt welke producten in welke vestiging bereid gaan worden. Dan zullen niet meer alle landen hun eigen producten maken. Deze vernieuwing gebeurt deels uit efficiency-overwegingen, deels om een constante kwaliteit te kunnen garanderen. Naast registratie ziet de inspectie van de volksgezondheid daar namelijk ook op toe.” ■

Weleda

Platinastraat 161
2718 SR Zoetermeer

Totaal aantal personeelsleden:
ca 60

Werkzaam in de tuin: 2 vaste krachten, ‘s zomers 4 1/2

Opp. siertuin: 1/2 ha

Opp. productietuin: 3 are

Totaal aantal soorten planten in de tuin: 200

Aantal soorten planten in productie: 30

Te oogsten materiaal: variërend van 1 - 200 kg

Verzorgen van rondleidingen, workshops voor beroepsgroepen, bezoekersgroepen e.d.

Omzet Weleda artikelen: € 8,1 miljoen in 2001

Komt u ook op de Open Dagen bij Weleda?

Weleda is op 22 en 23 juni te bezichtigen.

Wat denkt u ervan zelf eens in Zoetermeer in de ketels te kunnen kijken en aan Weleda-medewerkers al uw vragen te kunnen stellen? Er zijn rondleidingen door de tuin, de productieafdeling en de magazijnen. Er wordt alles verteld over de producten en er is informatie over natuurlijke lichaamsverzorging. U kunt zelf een zalf maken, maar ook voor een kleine massage terecht bij ervaren masseurs of van schoonheidsspecialisten leren hoe u het beste uw gezicht verzorgt. U kunt genieten van een biologische lunch en als u wilt met korting Weleda-producten kopen. Voor de allerkleinsten is er kinderopvang. Kortom, u bent van harte welkom! Voor meer informatie: kijk op www.weleda.nl.